

SFÂNTA CRUCE, „NOUL POM” AL VIEȚII REÎNNOITE. O AMPLĂ PLURALITATE A SENSURILOR CRUCII DESLUȘITĂ ÎN PERIOADA POSTULUI MARE

Dr. Răzvan Emanuel Fibișan

Abstract: Studiul de față evidențiază, din perspectivă liturgică, mai multe sensuri ale Sfintei Cruci, altarul de jertfă al Fiului lui Dumnezeu întrupat. De asemenea, studiul își propune de a arăta că, prin Hristos, Crucea nu mai este un simplu instrument al torturii, ci ea devine o teofanie, care vorbește atât despre constituția cosmosului - întrucât în Cruce există o convergență a tuturor dimensiunilor creației, deci o axă de structurare a cosmosului -, cât și despre constituția omului, coroana creației. Nu în ultimul rând, cercetarea de față arată că Sfânta Cruce are și un sens profund duhovnicesc, ce ne relevă scopul venirii și, implicit, al jertfei Fiului lui Dumnezeu, și anume: unirea celor împrăștiați de păcat în unitatea trupului divino-uman.

Keywords: macrocosmia crucii, pom al vieții, centralitatea crucii, sacrificarea multiplicității

Preliminarii

O însemnătate mai profundă a Sfintei Cruci, în complexitatea ei, ne oferă săptămâna înjumătățirii Postului Mare, care este o „săptămână a crucii” sau o săptămână în care este arătată lumii Sfânta Cruce, altarul de jertfă al Fiului lui Dumnezeu înomenit. În simbolistica spiritualității răsăritene, Postul Mare reprezintă, prin analogie, timpul de la creație și până la Înviere. Aceasta se observă și din faptul că Postul Mare începe cu Duminica Izgonirii lui Adam din grădina Raiului și se termină, într-un fel, la capătul Săptămânii Mari, când Hristos a fost răstignit, pe locul numit Golgota, deci tot într-o grădină. Sfântul Chiril al Ierusalimului spune în acest sens că: „în grădina Raiului s-a întâmplat căderea și în grădină s-a întâmplat mântuirea. De la lemnul pomului cunoștinței binelui și răului a pornit păcatul și până la lemnul crucii a dăinuit. La amiază, pe când mergea prin Rai Domnul, Adam și Eva s-au ascuns (Facere III, 8), tot

la amiază tâlharul este dus în Rai de Domnul”¹. Se observă, aşadar, că Adam şi Eva sunt scoşi din Rai, în duminica în care începe Postul, iar, în Vinerea Mare, Mântuitorul Iisus Hristos îi spune tâlharului răstignit lângă El: „Astăzi vei fi cu Mine în Rai” (Luca 23, 43). Aşadar, se începe cu izgonirea omului din grădina Raiului, din Eden, şi se termină la recuperarea Edenului pe Golgota şi apoi în grădina de la poalele Golgotei, unde a fost înmormântat Mântuitorul Hristos şi de unde a înviat². Sfântul Chiril al Alexandriei, explicând cuvintele evanghelistului Ioan, că mormântul Mântuitorului era într-o grădină nouă (Ioan 19, 40-41), spune că prin aceasta se arată, în chip, că moartea Fiului lui Dumnezeu s-a făcut pricinuitoare şi început al intrării oamenilor în grădina cerească, adică în Rai, El intrând acolo ca un Înainte - Mergător pentru noi. Puterea morţii, ce îi ţinea pe oameni în stăpânirea ei, datorită păcatului lui Adam (Romani 5, 14), a fost transformată de moartea Fiului lui Dumnezeu făcut Om. El a răscumpărat, prin moartea Sa, viaţa tuturor, şi a desfăşurat stăpânirea stricăciunii; ba mai mult „ne-a re-plăsmuit după chipul Lui, răbdând o altfel de moarte, care nu ne mai desface într-o stricăciune nesfârşită, ci ne aduce somnul plin de nădejdea cea bună, după asemănarea Celui ce ne-a făcut această cale nouă, Care este Hristos”³.

Din paralelismul celor două evenimente, adică cel din grădina Edenului şi cel din grădina Golgotei, se desluşesc o mulţime de corelări⁴. De asemenea,

¹ Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, XIII, 19, traducere din limba greacă şi note de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2003, p. 203.

² Pr. Ioan I. Ică jr., *Despre Crucea lui Iisus Hristos ca lege supremă a vieţii noastre*, interviu realizat de Stelian Gamboş, http://www.agoracrestina.ro/biblioteca/stelian_gombos-despre-crucea-lui-iisus-hristos-ca-lege-suprema-a-vietii-noastre-cu-pr-ioan-ica-jr.html, accesat în 21.03.2012.

³ Sf. Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evangelia Sf. Ioan*, XII, în *Scrieri partea a doua*, PSB 41, traducere, introducere, note de Pr. Prof. D. Stăniloae, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2000, pp. 1136-1137.

⁴ Se desluşesc o sumedenie de corelări dintre primul Adam şi Noul Adam, Care a fost înaintea primului Adam. Astfel, Ierom. Calinic Berger spune că primul Adam a fost ispitit în grădină şi a păcătuit, noul Adam a fost şi El ispitit în pustie, dar nu a păcătuit. „Primind întinderea mâinilor Evei spre pom în egoism, primul Adam a căzut din comuniunea cu Dumnezeu, după care i-a făcut pe alţii responsabili de cele întâmplate. Noul Adam şi-a întins mâinile pe lemnul Crucii, în jertfire de sine, şi i-a iertat pe ceilalţi pentru cele ce i-au făcut. Din coasta primului Adam a ieşit mireasa sa, Eva, în timp ce el se afla în somn adânc. Din coasta noului Adam a ieşit mireasa Sa, Biserica, în timp ce El era în somnul morţii... În locul egoismului vechiului Adam stă jertfirea de sine totală şi desăvârşită a lui Iisus Hristos, care au dus la învierea din morţi şi revărsarea Duhului Sfânt, la restaurarea omului într-o stare de nemurire plină de har”, Ierom. Calinic Berger, *Provocări ale gândirii şi vieţii ortodoxe astăzi – reflecţii despre temeierile creştine*, traducere din limba engleză de Maria-Cornelia şi Diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2012, p. 63. Mergând mai departe cu acest paralelism, aduc în atenţie şi Stihirea a patra de la Laude, din Lunea

se poate vedea că prin acelea prin care diavolul a biruit pe om, prin acelea l-a biruit și Hristos pe diavol. Așadar, diavolul a fost biruit prin acelea prin care biruise. Acestea l-au determinat pe Sfântul Ioan Gură de Aur să spună că semnele înfrângerii noastre au fost: fecioara (Eva, căci nu cunoscuse încă bărbat), lemnul (pomul cunoștinței binelui și răului) și moartea (pedeapsa dată lui Adam). Dar aceste semne ale înfrângerii au devenit semne ale biruinței: în locul Evei, a fost Maria; în locul pomului, Crucea; în locul morții lui Adam, a fost moartea lui Hristos, noul Adam. Diavolul, prin pom, l-a biruit pe Adam, iar prin Cruce l-a biruit Hristos pe diavol: unul a trimis în iad, iar celălalt a chemat din iad pe cei plecați acolo; unul a ascuns gol pe cel făcut rob, iar celălalt a arătat tuturor gol pe Biruitor, din înălțimea Crucii; o moarte a osândit pe cei de după Adam, iar cealaltă a înviat pe cei ce muriseră înainte de moartea lui Hristos⁵.

Întrucât pomul aflat în mijlocul grădinii din care mâncase Adam în Rai se uscasc din pricina aducerii morții, Hristos, noul Adam, sădește în mijlocul Golgotei un nou pom, Pomul vieții, Pomul iubirii divine, care Îl rodește pe Hristos euharistic. Se observă limpede că atât căderea/moartea, cât și mântuirea/viața se produc în „centru”, în centrul lumii. De această dată noul pom nu mai este pomul oprit, ci pomul veșnicei chemări din care se poate „mânca” viața veșnică. Iată ce spune Sfântul Ioan Damaschinul: „Pomul vieții, care a fost sădit de Dumnezeu în Rai a preînchipuit această cinstită Cruce. Dar, pentru că prin pom (lemn) a venit moartea, trebuia ca prin lemn să se dăruiască viața și învierea”⁶.

Este cunoscut faptul că după căderea în păcat, primul om primește un blestem: „blestemat va fi pământul pentru tine! Cu osteneală să te hrănești din el în toate zilele vieții tale! Spini și pălămidă îți va rodi el și te vei hrăni cu iarba câmpului” (Facere 3, 17-18), dar acest blestem, din fericire, nu este veșnic, căci va fi distrus de Fiul lui Dumnezeu. În acest sens, Sfântul Chiril al Ierusalimului spune că „pentru aceasta primește Iisus cunună de spini, ca să nimicească osânda; și de aceea a fost îngropat în pământ, pentru ca pământul blestemat să primească binecuvântarea în locul blestemului”⁷. Prin urmare, Săptămâni Luminată pentru a arăta că există o legătură între evenimente, ceea ce arată planul Providenței Divine în legătură cu mântuirea oamenilor: „Înger mai înainte de zămislirea Ta, Doamne, a grăit celei pline de dar: Bucură-Te! Și iarăși înger, la învierea Ta, piatra mărutului Tău mormânt a răsturnat-o. Acela, în locul întristării, semne de veselie a vestit; iar acesta, în locul morții, pe Stăpânul Cel dătător de viață ne-a propovăduit...”.

⁵ Sf. Ioan Gură de Aur, *Cuvânt la Crucea Domnului*, II, în *Predici la sărbătorile împărătești și Cuvântări de laudă la sfinți*, traducere din limba greacă și note de Pr. Prof. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, p. 83.

⁶ Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, Cartea a IV-a, XI, traducere din limba greacă veche, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 195.

⁷ Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, XIII, 18, p. 202.

moartea lui Hristos curăță pământul de blestem. Sfântul Ioan Gură de Aur spune în acest sens că, prin înălțarea lui Hristos în vârful Crucii, se curăță văzduhul, dar, totodată, se curăță și pământul, datorită Sângelui vărsat din costa Lui care picura pe el⁸.

Deslușirea sensurilor Sfintei Cruci în răstimpul Postului Mare

După cum am spus, în perioada Postului Mare se deslușește un sens mult mai profund al Crucii. Întrucât Postul Mare este, prin analogie, timpul de la creație și până la Înviere, Crucea este scoasă în săptămâna din mijlocul Postului, cu alte cuvinte în centrul timpului, „pentru că a fost sădită în centrul lumii, în punctul în care, ca într-un cerc, extensiunea totală a virtualităților spațiului își găsește obârșia și sinteza”⁹. Această idee a Crucii în centrul lumii apare și la Sfântul Chiril al Ierusalimului, care pornind de la cuvintele Scripturii: „ai făcut mântuire în mijlocul Pământului” (Psalmul 73, 13), spune că Hristos „și-a întins mâinile pe Cruce ca să cuprindă marginile lumii. Acest loc al Golgotei este mijlocul lumii”¹⁰. Este cunoscut faptul că, încă din Vechiul Testament, Ierusalimul, orașul sfânt, a fost considerat de către iudei centrul lumii, deoarece, aici, se găsea templul în care sălășluia prezența slavei lui Dumnezeu. Creștinismul, preluând această idee, afirmă că centrul lumii este la Mormântul Domnului, întrucât acolo se găsește un buric socotit locul unde fusese înfiptă Crucea; acesta fiind centrul lumii. Ba mai mult, în acel loc se găsește o coloană, care în momentul solstițiului de vară nu lasă nicio umbră¹¹.

Așadar, scoaterea Crucii la mijlocul Postului Mare, dar și în Vinerea Mare, în procesiune deasupra capetelor preoților, asemenea cinstitelor daruri, și aducerea ei în centrul Bisericii face din aceasta o teofanie¹². Biserica, fiind „chip și icoană a cosmosului”¹³, timpul și spațiul apar ordonate de semnul Crucii: „Întru amiază (mijlocul zilei) răstignindu-Te în mijlocul pământului de bună-voie, ai smuls marginile lumii, îndurate, din mijlocul gâtlejului balaurului”¹⁴.

⁸ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia I la Cruce și la tâlhar*, I, în *Predici la sărbătorile împăratești și Cuvântări de laudă la sfinți*, traducere din limba greacă și note de Pr. Prof. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, p. 88.

⁹ Makarios Simonipetritul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, Ediția a II-a, traducere de Diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2003, p. 347.

¹⁰ Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, XIII, 28, p. 210.

¹¹ Makarios Simonipetritul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, p. 347.

¹² A se vedea textul care se cântă la scoaterea Crucii.

¹³ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Mystagogia*, II, introducere, traducere, note de Pr. Prof. D. Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000, pp. 15-16.

¹⁴ A se vedea Tricântarea de la cântarea a VIII-a, Miercuri, săptămâna a IV-a din Postul Mare; vezi și Stihirea întâi de la Vecernia de Marți, din săptămâna a IV-a din Postul Mare: „În mijlocul zilelor înfrânării venind astăzi cu puterea Crucii, să preaslăvim pe Cel ce S-a înălțat pe ea, în mijlocul pământului...”.

Observăm simbolismul cosmologic și duhovnicesc al Crucii, sădită în mijlocul pământului, în mijlocul Postului Mare (centrul timpului).

Fără îndoială Crucea este legată de constituția cosmosului, întrucât este axa nemișcată și veșnică în jurul căreia lumea se mișcă¹⁵. Cu alte cuvinte, Crucea este axa de susținere a cosmosului, pentru că, în Cruce, avem întâlnirea dintre verticală și orizontală; în Cruce există o convergență a tuturor dimensiunilor creației, deci o axă de structurare a cosmosului. Cosmologia creștină, elaborată din perspectiva Crucii, vorbește despre macrocosmia crucii, în sensul că vede Crucea impregnată în structura lumii create sau consideră că tot ceea ce alcătuiește structura lumii create e o expresie a crucii; lumea (cosmosul) însăși e organizată pe dimensiunile crucii¹⁶. Mai mult decât atât, Sfântul Ioan Damaschin afirmă că, prin Cruce, ni se arată că întreaga creație văzută și nevăzută este ținută de puterea lui Dumnezeu: „după cum cele patru brațe ale Crucii se țin și se strâng prin încheietura de la mijloc, tot astfel se țin prin puterea lui Dumnezeu înălțimea, adâncimea, lungimea și lățimea, adică toată creația văzută și nevăzută”¹⁷. Și Sfântul Isaac Sirul arată că puterea din Cruce, fiind aceeași cu cea prin care au venit la existență lumile, „gvernează creația tot timpul și neîntrerupt, în chip dumnezeiesc și mai presus de înțelegerea tuturor, potrivit vocii Dumnezeirii Sale”. Tot el spune că, prin puterea cuprinsă în Cruce, au fost făcute toate ființele văzute și nevăzute¹⁸. Sfântul Grigorie de Nyssa afirmă că din cele patru brațe ale Crucii, mai exact „din mijlocul Crucii, de acolo de unde se nasc toate brațele, au țâșnit patru ramificații, iar Cel ce a fost întins pe lemnul crucii (...) este același care unește strâns și armonizează cu Sine însuși întreg universul, aducând, prin propria Sa fire, diferitele aspecte ale pământului până aproape la identitatea de simțire și de suflare cu Sine însuși”¹⁹. Așadar, prin chipul său, Crucea ne relevă scopul venirii și, implicit, al jertfei Fiului lui Dumnezeu, și anume: unirea celor împrăștiți de păcat în unitatea trupului divino-uman.

Răstignirea pe Cruce apare ca fiind singura moarte prin întinderea mâinilor pentru a aduna ceva, căci „mântuirea tuturor nu se putea săvârși decât prin Cruce”, întrucât se cuvenea ca Fiul lui Dumnezeu „să-și întindă mâinile, ca prin una să atragă pe poporul cel vechi, iar prin cealaltă, pe cei din neamuri,

¹⁵ Pr. John Behr, *Taina lui Hristos: viața în moarte*, traducere din limba engleză de Gheorghe Fedorovici, Editura Sophia, București, 2008, p. 40.

¹⁶ A se vedea Anca Manolache, Andrei Pleșu, Horia-Roman Patapievic, Gabriel Liiceanu, *Sensuri metafizice ale crucii*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 123.

¹⁷ Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, Cartea a IV-a, XI, p. 193.

¹⁸ Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte către singuratici*, Cuvântul 11, 3, 34, Partea a II-a, ediția a II-a, traducere de Diac. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2007, pp. 276, 283.

¹⁹ Sf. Grigorie de Nyssa, *Marele cuvânt catehetic*, 32, în Scrieri partea a II-a, PSB 30, traducere și note de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 330.

și pe amândoi să-i unească în Sine”²⁰, potrivit cuvintelor: „Iar când Mă voi înălța, pe toți îi voi trage la Mine” (Ioan 12, 32). Crucea a restabilit atât unitatea cosmosului, cât și unirea oamenilor, separați din pricina căderii sau, mai bine zis, a adus unirea oamenilor la unitatea centrului: „Mântuire ai lucrat în mijlocul pământului, Hristoase Dumnezeu, pe Cruce Ți-ai întins preacuratele Tale mâini, adunând toate neamurile...”²¹, arătând, prin aceasta, „firea cea creată ca una, de la o extremitate la alta a părților ei, unificată în ea însăși”, întrucât „a desființat dușmănia, pironind pe Cruce zăpăditul păcatului (Coloseni 2, 14), pentru care avea firea războiului neîmpăcat cu ea însăși. Prin aceasta a chemat pe cei de departe și pe cei de aproape, adică pe cei de sub Lege și pe cei din afara Legii, surpând peretele cel din mijloc al despărțiturii, a zidit pe cei doi într-un singur om nou, făcând pace și împăcându-ne prin Sine cu Tatăl și întreolaltă”²².

Cu alte cuvinte, Crucea ne revelează acea unitate neamestecată a rațiunilor individuale ale firii din întreaga natură, căci „toate razele unei circumferințe sunt concentrate într-o singură unitate, în centru, iar punctul acesta conține toate liniile drepte, adunate în el și unificate între dânsese, într-un punct de plecare de unde au început”²³. Acea unitate este cauza universală, este începutul celor ce există, întrucât „din aceasta este însăși existența și toate felurile de existență; tot începutul, tot sfârșitul, toată viața, toată nemurirea, toată înțelepciunea, toată rânduiala, toată armonia, toată conservarea, toată temeliala... toată inteligența, toată rațiunea (...) și toate celelalte atribute ce caracterizează, prin existența lor numai, pe toate cele existente”²⁴.

Se poate spune că forma Crucii revelează pe Cel care este totul în chip unitar, pe Hristos Cel răstignit, Care este și Cuvântul creator, adică cauza tuturor lucrurilor și centrul tuturor lumilor, fără de care toate s-ar risipi și ar cădea în neant, căci „nimic nu poate exista dacă nu rămâne în Cel ce este viața Însăși”²⁵. Dionisie Areopagitul spune, în acest sens, că „nu există nimic din cele existente, care să nu participe la Unul”, care este cauza tuturor celor existente, căci „ceea ce este cauza tuturor nu este unul dintr-o mulțime de unul, ci este înainte de orice unul, și de orice mulțime, și determină orice unul și orice mulțime”, iar „fără unul nu va fi mulțime, dar fără mulțime va fi unul, după cum și unitatea este înainte de orice număr înmulțit”²⁶.

²⁰ Sf. Atanasie cel Mare, *Tratat despre Întruparea Cuvântului*, XXV-XXVI, pp. 178-179.

²¹ Tropar, glas 2 de la Ceasul al VI-lea, din Postul Mare.

²² Sf. Maxim Mărturisitorul, *Scurtă tâlcuirea a rugăciunii Tatăl nostru*, în Filocalia rom., vol. II, traducere din greacă, introducere și note de Pr. Prof. D. Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2009, pp. 230, 232.

²³ Dionisie Areopagitul, *Despre numele divine*, V, 6, traducere de Cicerone Iordăchescu și Theofil Simenschy, Institutul European, Iași, 1993, p. 105.

²⁴ Dionisie Areopagitul, *Despre numele divine*, V, 7, p. 105.

²⁵ Sf. Grigorie de Nyssa, *Marele cuvânt catehetic*, 32, p. 330.

²⁶ Dionisie Areopagitul, *Despre numele divine*, XIII, 2, pp. 141-142.

Așadar, forma Crucii deslușește țelul tuturor celor create în Hristos, căci Acesta (Hristos) este Cuvântul creator „Care, în aspectul Său nevăzut, e coextensiv cu tot universul și ține la un loc lungimea, lățimea, înălțimea și adâncimea (Efeseni 3, 18), căci prin Cuvântul lui Dumnezeu sunt guvernate toate, Fiul lui Dumnezeu deja înscris în formă de Cruce în univers a fost răstignit și în aceste dimensiuni. Căci se cădea ca El, Care se făcuse văzut, să se arate și înscrierea Sa în formă de Cruce în univers, ca prin forma Sa văzută (de răstignit) să arate lucrarea Lui în nevăzut, și anume că El este Cel ce luminează înălțimea, adică cele ce sunt în ceruri, Cel ce ține adâncul, adică cele din cele mai de jos ale pământului, Cel ce întinde lungimea de la Răsărit până la Apus, Cel ce cârmuiește lărgimea de la miază-noapte și până la miază-zi și îi cheamă de peste tot pe cei risipiți la cunoașterea Tatălui”²⁷. Prin urmare, Crucea ne revelează, dar și realizează unitatea celor patru direcții ale spațiului, cu cele două dimensiuni ale lui, dar se înalță și vertical, ca să se realizeze recapitularea cosmosului în Hristos prin cea de a treia dimensiune, ca așa să se deschidă calea spre ceruri²⁸. În această ordine de idei, putem spune, aidoma Sfântului Isaac Sirul că Sfânta Cruce este simbolul sau pecetea iconomiei Mântuitorului Iisus Hristos²⁹.

Sfânta Cruce are și o semnificație antropologică, „pentru că omul însuși, pus în centrul cosmosului și al creației, este structurat după chipul Crucii (omul se înscrie pe o structură în cruce, cu o verticală și o orizontală³⁰) și este chemat să unească cerul cu pământul, orizontala și verticala”³¹. În acest sens, Sfântul Iustin Martirul și Filosoful menționează faptul că „forma omenească nu se deosebește întru nimic de a celorlalte animale, decât prin aceea că este dreaptă și că are posibilitatea de a-și întinde mâinile, și că pe față, de la frunte în jos, poartă un organ care se numește nas, prin care se face respirația vitală și care nu arată altceva decât forma crucii”³².

²⁷ Sf. Irineu de Lyon, *Demonstrația propovăduirii apostolice*, XXXIV, traducere de Diac. Prof. Dr. Ioan I. Ică jr., în *Canonul Ortodoxiei*, I, Editura Deisis, Sibiu, 2008, pp. 508-509.

²⁸ Makarios Simonipetritul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, p. 350; Sf. Atanasie cel Mare, *Tratat despre Întruparea Cuvântului*, XXIV, traducere din limba greacă veche, studiu introductiv și note de Pr. Prof. D. Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2010, pp. 178-179. A se vedea Miercuri, Săptămâna a treia din Post, Cântarea a IX-a, Canonul al doilea, Stihirea întâi: „Cel ce Ți-ai întins pe Cruce mâinile și ai adunat cele patru margini ale lumii...”; De asemenea, Miercuri, Săptămâna a patra din Post, Cântarea a VIII-a, Canonul al treilea, Stihirea a doua: „Aceasta e Crucea, cea cu trei părți și mare, care se vede mică, dar este ca cerul de înaltă pentru puterea sa și ridică pururi pe oameni către Dumnezeu...”.

²⁹ Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte către singuratici*, Cuvântul 11, 24-25, p. 281

³⁰ Anca Manolache, Andrei Pleșu, Horia-Roman Patapievic, Gabriel Liiceanu, *Sensuri metafizice ale crucii*, p. 129.

³¹ Pr. Ioan I. Ică jr., *Despre Crucea lui Iisus Hristos ca lege supremă a vieții noastre*

³² Sfântul Iustin Martirul și Filosoful, *Apologia întâi în favoarea creștinilor, Către Antoninus Pius*, LV, în *Apologeți de limbă greacă*, traducere, introducere și note de Pr. T. Bodogae, Pr. Olimp Căciulă, și Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 84.

Revenind la ideea centrală, putem spune că prezența Crucii în mijlocul (centrul) celor patruzeci de zile ale Postului Sfințelor Paști „evocă adunarea tuturor lucrurilor în Hristos ca în centrul lor și arată că, în actualizarea ascetică a patimilor, simbolismul centrului este transpus duhovnicește. Isihia, concentrarea gândurilor și stăpânirea de sine, ce favorizează rugăciunea și urcușul spre Dumnezeu, nu pot fi dobândite decât grație ostenelilor ascetice, nefiind decât consecința împăcării universale realizate de Cruce”. Prin urmare, Crucea relevă și un sens profund, un sens duhovnicesc, datorită faptului că, prin ea, anticipăm actualizarea în noi a planului divin, pe care-l manifestă forma ei; sacrificiul multiciplității și adunarea puterilor sufletești nu sunt altceva decât o imagine și o consecință a adunării cosmice realizate de Cruce³³. Centrul crucii, cu toate echivalentele lui, e și un punct; de fapt, e singurul punct din care e posibilă alungarea multiplicității, adunarea nerisipitoare și cunoașterea unificatoare³⁴.

Crucea descoperă calitatea dumnezeiască, nouă, a iubirii lui Dumnezeu, care este dăruire de sine pentru împlinirea și salvarea celuilalt; Hristos a purtat păcatele noastre (Matei 20, 28; II Corinteni 5, 21) în trupul Său pe lemnul Crucii, pentru ca noi, morți fiind păcatelor, să-i viețuim dreptății (I Petru 2, 24). El sfințește lumea începând cu Sine, cu trupul Său. Iubirea divină răstignită pe Cruce mistuie, în flacăra, în oceanul iubirii Sale dumnezeiești egocentrismul păcatului și sfințește creația³⁵. Așadar, Hristos a murit cu mâinile întinse, pentru a dezlega „păcatul mâinii celei neînfrânate”³⁶, unind pe cei dezbinați de păcat. Prin aceasta se arată că El este centrul existenței noastre, pe de o parte, iar pe de alta, că numai prin răstignirea tentațiilor autarhice, a egoismului și a patimilor, răsturnăm drama existențială a făpturii umane³⁷. Precum într-un cerc, centrul e punctul plecând de la care își schimbă direcția raza, tot așa în Postul Mare, Crucea, care evidențiază dimensiunea pascală a pocăinței, răstoarnă modul de existență al patimii, îndemnând spre înfrânarea plăcerii, care a dus spre patimă³⁸. În această ordine de idei, se poate spune că Sfânta Cruce este opusul situației lui Adam. Dat fiind faptul că Adam s-a autoafirmat, ajungând, în cele din urmă, în negarea vieții lui și a celor din jur, Hristos ne cere să ne

³³ Makarios Simonipetritul, op. cit., p. 351.

³⁴ Anca Manolache, Andrei Pleșu, Horia-Roman Patapievici, Gabriel Liiceanu, *Sensuri metafizice ale crucii*, p. 175.

³⁵ Pr. Constantin Galeriu, „Înțelesurile Sfintei Crucii”, în *Ortodoxia*, XXXIV (1982), nr. 2, pp. 182-183.

³⁶ A se vedea Stihirea a II-a de la cântarea a VIII-a, în ziua de miercuri, din săptămâna a IV-a a Postului Mare: „Întinsu-Ți-ai mâinile pe lemn, dezlegând păcatul mâinii celei neînfrânate; cu sulița ai fost împuns, rânind cu ea pe vrăjmașul, Doamne, și fiere ai gustat, ridicând răutatea cea din dulceață; cu oțet ai fost adăpat Tu, Cel ce ești veselie tuturor”.

³⁷ „Cel ce voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia Crucea și să-Mi urmeze Mie. Că tot cel ce va voi să-și scape viața își va pierde sufletul și cine îl va pierde viața pentru Mine și Evanghelie, acela îl va câștiga sufletul” (Matei XVI, 24-25; Marcu VIII, 34-35)

³⁸ Makarios Simonipetritul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, pp. 345-346.

negăm duhovnicește, spiritual, moral înclinația noastră de a ne afirma pe noi, pentru a ne lăsa afirmați de Dumnezeu și a câștiga viața veșnică. În sensul evanghelic, Crucea ne aduce aminte de această răsturnare de planuri. Ceea ce la omul natural este afirmație, culminează în negație la Iisus Hristos, dar negația duce la afirmație. Aceasta ne învață Însuși Mântuitorul, prin chenoza Lui: gloria Lui duce la umplerea noastră, a trupurilor noastre și a vieții noastre de către slava dumnezeirii”³⁹.

Paradoxul Crucii evidențiază două dimensiuni: pe de o parte răutatea, cruzimea și ticăloșia oamenilor căzuți în păcat, iar pe de altă parte, iubirea și îmbrățișarea dumnezeiască, care convertește păcatul oamenilor. Ea devine o etalare a puterii distrugătoare a păcatului, dar care se topește în fața iubirii mai mari decât moartea⁴⁰. Sfântul Ioan Hrisostom spune în acest sens: „După cum izgonești întunericul dintr-o casă cuprinsă de întuneric când aprinzi o făclie și o ții dreaptă în sus, tot așa și Hristos a pus capăt la tot întunericul ce cuprinsese toată lumea, când a aprins ca o făclie Crucea și a ținut-o dreaptă în sus. Și după cum făclia are lumina sus în vârf, tot așa și Crucea avea sus în vârf pe Soarele dreptății strălucind”⁴¹.

Crucea devine locul însuși al prezenței lui Hristos în iubirea Sa mântuitoare⁴², căci „în ea s-a arătat că Dumnezeu are un interes pentru noi, că Fiul Său și-a dat, cu bunăvoința Tatălui, până și viața sa⁴³, ce a luat-o din firea noastră, pentru noi. Iar dacă cuvântul crucii este putere, cu cât nu va fi mai mult o astfel de putere, semnul crucii sau voința de a o imprima în toată ființa, în toate faptele și gândurile noastre? Căci cuvântul e mai puțin decât realitatea ce o indică el”⁴⁴. fără îndoială că, prin cruce „se revărsă în noi puterea Trupului lui Hristos Cel răstignit, care ne curățește și pe noi, dacă ne însușim cu credință starea lui de jertfă”⁴⁵, căci sângele lui Hristos va curăța cugetul nostru de faptele cele moarte, ca să slujim Dumnezeului celui viu (Evrei 9, 14)⁴⁶.

³⁹ Pr. Ioan I. Ică jr, *Despre Crucea lui Iisus Hristos ca lege supremă a vieții noastre*

⁴⁰ Pr. Ioan I. Ică jr, *Despre Crucea lui Iisus Hristos ca lege supremă a vieții noastre*

⁴¹ Sf. Ioan Gură de Aur, *Cuvânt la Crucea Domnului*, p. 84.

⁴² Makarios Simonipetritul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, p. 340.

⁴³ În extrema umilire și suferință a crucii se revelează negrăita iubire și slavă a lui Dumnezeu, Care binevoiește să-și dea Fiul preț de răscumpărare ca să ne strămute în Împărăția iubirii Sale, Pr. Constantin Galeriu, *Înțeleșurile Sfintei Cruci*, în *Ortodoxia*, Anul XXXIV, Nr. 2, 1982, p. 181.

⁴⁴ Pr. D. Stăniloae, „Sfânta Cruce ca mijloc de sfințire și de binecuvântare și ca prilej de închinare”, în *Ortodoxia*, XXXIV (1982), nr. 2, p. 177.

⁴⁵ Pr. D. Stăniloae, „Sfânta Cruce ca mijloc de sfințire și de binecuvântare și ca prilej de închinare”, p. 177.

⁴⁶ „A dormit Adam/ Și din coasta lui își scoase moarte;/ Tu dormind acum, Cuvinte-al lui Dumnezeu, / Lumii viață izvorăști din coasta Ta”, Prohodul Domnului, Starea a II-a, Cântarea 37.

În concluzie, putem spune că, imaginea Crucii scoase în mijlocul Bisericii arată, în mod vădit, faptul că Sfânta Cruce apare ca un nou pom al vieții⁴⁷ din mijlocul Raiului (Biserica fiind o imagine a Raiului)⁴⁸, care a șters blestemul vechiului pom⁴⁹. Pe de altă parte, prin faptul că Sfânta Cruce este legată de înviere, ea devine un nou pom al vieții, ce poate purta și odrăsli viața⁵⁰. Prin moartea pe cruce și prin Învierea Fiului lui Dumnezeu, Cel Întâi-Născut din morți, se biruieste stricăciunea firii decăzute prin păcat, deoarece Hristos este „Cel Ce ne-a scos de sub stăpânirea întunericului și ne-a strămutat în împărăția Fiului iubirii Sale, întru care prin sângele Său avem răscumpărarea, iertarea păcatelor... El este Capul trupului, al Bisericii, El care este începutul, Întâiul-Născut din morți, ca să fie El Cel dintâi întru toate. Căci în El a binevoit Dumnezeu să sălășluiască toată plinătatea și prin El pe toate întru El să le împace, fie cele de pe pământ, fie cele din ceruri, pace făcând prin El, prin sângele crucii Sale” (Coloseni 1, 13-15, 18-20). Crucea poartă prin înviere „sensul ei final și esențial creator: continuarea creației din punctul în care a fost întreruptă de păcat prin oprirea de la pomul vieții”, iar „învierea vestește o nouă dimineață, a opta zi a creației”⁵¹.

⁴⁷ A se vedea Stihirea de la Vecernie din ziua de Marți, din Săptămâna a patra din Post: „Acum Crucii închinându-ne, să strigăm toți: Bucură-te pomul vieții...”.

⁴⁸ Sinaxar, duminica a III-a din Postul Mare.

⁴⁹ Stihirea a V-a de la Doamne strigat-am, de la Vecernia de Luni în Săptămâna Luminată (a doua Înviere): „Cu Crucea Ta ai șters blestemul pomului, cu îngroparea Ta ai omorât stăpânia morții și cu Învierea Ta ai luminat neamul omenesc...”.

⁵⁰ „Crucea Ta Doamne este viață și înviere poporului Tău...” Antifonul XV, cântarea a III-a, Denia din Vinerea Mare (a celor 12 Evanghelii).

⁵¹ Pr. Constantin Galeriu, „Înțelesurile Sfintei Crucii”, pp. 184-185.